

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ БУРЯТИЯ
ГБОУ «Республиканский бурятский национальный лицей-интернат № 1»

РАССМОТРЕНО

Руководитель МО
начальных классов

Цыренжапова Б.П.
Приказ № 1 от «30» августа
2023 г.

СОГЛАСОВАНО

Заместитель директора
по УВР

Цыбикова Д.Д.
Приказ № 1 от «30» августа
2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

Шойнгонов Б.Б.
Приказ № от «30» августа
2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебный предмет «Буряад хэлэн»

для учащихся 1-4 классов

г. Улан-Удэ 2023-2024 уч.г.

I. Тайлбари бэшэг

4- дэхи класста буряад хэлэ үзэлгэ тэдхэмжэлһэн тусхай методическа комплекс зохёогдоһон байна. Тэрэ комплекс 3 компонентһээ бүридэнэ. Гол компонентнь буряад хэлэ үзэхэ ном болоно. Энэ номой удха 2002 ондо зохёогдоһон Буряад хэлэн болон литературна уншалгаар эхин хургуулиин

пргограмма дээрэ үндэһэлнэ (авторнуудынь Р. С. Дылыкова, Т.Б. Базаргуруева, Д. Б. Дугарова).

4 – дохи классай хурагшадта буряад хэлэ заалгын зорилгонууд гэхэдэ иимэ:

1. Хоёрдохи болон гурбадахи классуудта үзэһэнөө дабтаха, ойлгосонуудай нэмэри ба тусхай шанарнуудые олгуулха;
2. «Абяан», «үгэ, «хэлэлгын хуби», «мэдүүлэл», «текст» гэһэн ойлгосонуудтай болгохо;
3. Үгэ тухай ойлгосо удхын хэрэглэлэй талаар онсонуудые элирүүлхэ ажалтай тааруу;
4. Юумэнэй нэрэ тухай дүүрэн ойлгосотой болгохо;
5. Мэдүүлэл – хэлэлгын шухала зүйл гэжэ ойлгуулха, мэдүүлэлэй гэшүүдые илгаруулжа, тэдэниие тодорхойлуулжа хургаха, дэлгэрэнгы түхэлыень хуряангы, хуряангы түхэл дэлгэрэнгы болгохо шадабаринууд олгогдохоор хараалаатай;
6. Текст үзэхэдөө, тэрэнэй байгуулга, гол удха элирүүлхэ, текстын стилииень элирүүлхэ ажал эмхидхэхэ;
7. Шалгалтын хүдэлмэри хэлэлгэ хүгжөөлгын шэглэлтэйгээр үнгэргэхэ, үхибүүд изложени бэшэжэ хураха аргатай;
8. Буряад хэлэнэй аргаар хурагшадые харилсуулжа, зэргэсүүлжэ, сасуулжа, бүлэглүүлжэ, хубаарилуулжа, бодомжолуулжа, түсэблүүлжэ, анализ болон синтез хүүлэжэ, сэгнүүлжэ хургаха;
9. Түрэл хэлэндэнь тусхай хандаса хүмүүжүүлхэ.

II. «Буряад хэлэн» номой дотор удха

«Буряад хэлэн» гэхэн 4-дэхи классай ном соохи темэнүүд 3-дахи класста орходоо, нэгэ бага ондоогоор үгтэхэн байха: гол темэ хадаа хэлэлгын хуби болоно, тэрэнэй үзэлгэ дээрэ үндэхэлэн дабталга, шэнэ ойлгосонуудтай танилсалга эмхигдэнэ.

Хэлэлгын хубинууд.

«Хэлэлгын хуби» гэхэн ойлгосотой танилсуулхадаа, багша үхибүүдтэ ойлгуулха иимэнүүд тусхай зорилгонуудые бээлүүлхэ болоно:

- үгын лексическэ удха – тэрэнэй гол удха;
- үгын грамматическа удха – гансал хэлэлгэ соо, хэлэлгэ бээлүүлхын зорилгоһоо дулдыдан ушардаг удха;
- хэлэлгээр һанал бодолоо дамжуулхада ушардаг грамматическа удхануудай янзанууд;
- лексическэ удхые харуулха хэрэгсэл – үгын һуури, үгын грамматическа удха харуулдаг хэрэгсэл – үгын түхэл.

Юумэнэй нэрэ. Дабталга. Юумэнэй нэрүүдэй тоо, ганса нэгэнэй тоодо, ганса олоной тоодо хэрэглэгдэдэг үгэнүүд. Зохилдол: ойлгосо. Зохилдолой падежнүүд. Юумэнэй нэрэнүүдэй зохилдохо аргууд. Олоной тоогой түхэлнүүдэй зохилдохо арга. Юумэнэй нэрын падежнүүдэй хэлэлгэ соохи үүргэ; нэрын падежэй үүргэ; мэдүүлэлэй шухала гэшүүн – нэрлүүлэгшэ; юрын мэдүүлэлэй гэшүүн – элирхэйлэгшэ, тэрэнэй асуудалнууд; юрын мэдүүлэлэй гэшүүн – нэмэлтэ, тэрэнэй асуудалнууд.

Дахуул үгэ. Тэрэнэй үүргэ, бэшэлгэ.

а) Категорильна удхань. Лексическэ удхаяа гээжэ, грамматическа удхатай болонхой: урдахи дахаһан үгынгөө ондоо үгэнүүдтэ хабаадаһан синтаксическа харилсаа харуулна.

б) Морфологическа шэнжэнь. Дахуул үгэнүүд зохилдодоггүй.

в) Синтаксическа үүргэнь. Бээ дааһан үгэтэй хододоо хамта хэрэглэгдэдэг, тэрээнтээ сугтаа ехэнхидээ ушарлагша, заримдаа нэмэлтэ, элирхэйлэгшэ бололсодог.

Түлөөнэй нэрэ. Ойлгосо. Түлөөнэй нэрэнүүдэй тоо, нюур, зохилдол. Түлөөнэй нэрэнүүдэй үүргэ. Түлөөнэй нэрэнүүд юумэнэй нэрын, тэмдэгэй нэрын, тогой нэрын ба үйлэ үгын орондо хэрэглэгдэдэг.

а) Лексическэ удхань. Юумэ, үйлэ, тэдэнэй шэнжэ, тоо нэрлэдэггүй, харин заан харуулдаг.

б) Грамматическа шэнжэнь. Зариманиинь нэрэ үгэнүүд шэнгээр зохилдодог ба хамаададаг, нүгөө зариманиинь үйлэ үгын шэнги найралдадаг.

в) Синтаксическа үүргэн. Түлөөнэй үгэ мэдүүлэлэй ямаршые гэшүүн боложо шадаха.

Үйлэ үгэ. Ондоо хэлэлгын хубинуудһаа илгарал. Үйлэ үгэнүүдэй сагууд, тэдэниие элирүүлхэ аргууд. Үйлэ үгэнүүдэй залгалтануудые бэшэхэ дүримүүд. Үйлэ үгэнүүд болон частицанууд. Үйлэ үгэнүүдэй нюур, тэрэниие харуулха болон зүб бэшэхэ аргууд. Буруушааһан частицануудай удха болон зүб бэшэлгэ. Үйлэ үгэнүүдтэ бусад частицануудай оруулһан удханууд.

Тэмдэгэй нэрэ. Ондоо хэлэлгын хубинуудтай удхаараа холбоо. Тэмдэгэй нэрэнүүдэй синонимическэ, антонимическа удха харуулалга. Сэхэ ба шэлжэһэн удха. Омонууд.

Тоогой нэрэ. Ойлгосо. Тоогой нэрэнүүдэй һуури.

Наречи. Ойлгосо. Наречиин хэлэлгэ соохи үүргэ, мэдүүлэлэй юрын гэшүүн – ушарлагша, асуудалнуудынь. Наречинүүдэй удхаараа илгарал: сагай, байрын, зэргын.

а) Лексическэ удхынгаа талаар үлын шэнжэ, ушарлалай шэнжэ, шэнжын шэнжэ тэмдэглэдэг.

б) Морфологическа шэнжэнь гэхэдэ, хубилдаггүй үгэнүүд.

в) Синтаксическа үүргэн гэхэдэ, наречи мэдүүлэл соо ушарлагша болодог.

Мэдүүлэл. Мэдүүлэл гэхэн ойлгосотой эхин һургуулийн һурагшад нэгэдэхи класһаа эхилэн танилсаа, тиихэдэ мэдүүлэлэй аргаар хүнүүд харилсадаг, мэдүүлэлнүүд гансашье, хоёр, хоёрһоо үлүү үгэнүүдһээ бүридэнэ. Мэдүүлэл сохи үгэнүүд хоорондоо удхын холбоотой, мэдүүлэлнүүд ямар бэ даа зорилготойгоор хэлэгдэнэ: хөөрэхэн, асууһан, шангадхаһан. Тухай сэглэлтын тэмдэгүүдээр харуулагдадаг. Мэдүүлэл соо шухала болон юрын гэшүүд гээд илгардаг г.м. тухай мэдэсэтэй болоо.

Дүрбэдэхи класста мэдүүлэл үзэлгэ дабталгаһаа эхилнэ. Зорилгоорнь мэдүүлэлнүүдые тодорхойло шадабари, мэдүүлэлэй гэшүүдые илгаха, тодорхойло шадабаринууд дабтагдана.

Мэдүүлэл соо үгэнүүдэй холболдохо онсонууд, тиихэдэ хэлэлгын хубинуудай мэдүүлэл соо дүүргэдэг үүргэдэ анхарал хандуулагдана.

Мэдүүлэл – хэлэлгын гол единица. Мэдүүлэлэй хэлэхэн зорилгоороо илгаанууд. Мэдүүлэлэй гэшүүд. Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд – грамматическа һуури. Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд, тэдэниие бэшэг дээрэ харуулха аргууд.

Хэлэлгын нюусанууд гэхэн нэгэ бүлэг программа соо илгарна. Тэрэнэй гол шэглэл хадаа хэлэлгэ хүгжөөлгэ болоно. Хэлэлгэ хүгжөөлгын гол зорилгонууд гэхэдэ иимэнүүд:

1. Үхибүүдэй үгын нөөсэ баяжуулга. Энэ хадаа үгын удха ойлгохо, нэгэ түрэл үгэнүүдые нэрлэхэ, үгэнүүдые темэнүүдээр бүлэглэхэ, словаряар хүдэлмэрлэхэ г.м. шадабаритай болгохо.

2. Хэлэлгын грамматическа тала хүгжөөлгэ. Үгэнүүдэй хоорондохи холбоо олгохо, холбожо шадаха, мэдүүлэлнүүдые зохёохо, тэдэнээ аянгалха, дэлгэрэнгыгээр ханал бодолоо дамжуулха аргатай болохо, текст зохёожо шадаха – иимэ шадабаринуудтай болохо аргатай.

3. Холбоо хэлэлгэ хүжөөлгэ. Үхибүүдые өөһэдөөрнь ханал бодолыень хэлүүлжэ, аман болон бэшэгэй хэлэлгын аргаар дамжуулжа хургаха, тиихэдээ яряанай хэлэн, хуралсалай номой хэлэн, уран зохёолой хэлэн, очерк, мэдээсэлэй хэлэн ямар байдаг юм гэжэ ойлгуулха, хэлэлгын янзануудтай танилсуулха.

4. Уран хэлэлгэ хүгжөөлгэ тала. Үхибүүдые хэрэгтэй аянгатайгаар, эли тодоор, зүб үгүүлбэритэйгээр хэлүүлжэ хургаха.

III. Эхин хургуулида шэнэ стандартын ёһоор буряад хэлэн яжа үзэгдэхэ болоноб?

Мүнөөнэй стандартын эрилтэнүүд условинуудта, удхада болон үхибүүдэй дүн, шадабаринуудта табигдана. Стандарт соо эрилтэнүүд юрэнхылэгдэһэн удхатай болоо. Эхин хургуулида үхибүүн бүхэн өөрынгөө хуралсал эмхидхэхэ, хинан шалгаха, сэгнэжэ шадаха, тиихэдэ ямаршье мэдээсэлэй удха өөрын болгохо, тэрээн сооһоо тус ушарай зорилгоор өөртөө шэнэ юумэ илган абаха, анализ, синтез хэхэ, адлидхаха, илгаруулха, ойлгосонуудые бүридхэхэ, дүн гаргаха, мэдээсэлнүүдые нэгэ түхэлһөө нүгөө түхэлдэ оруулжа шадаха (моделировании хэхэ), ямаршье хүнтэй, юумэнтэй харилсажа шадаха г.м. – иимэ шадабаринуудтай болохо ёһотой.

Шэнэ стандарт хэрэглэн хүдэлжэ байһан багша нэн түрүүн «Буряад хэлэн» гэһэн хуралсалай номой удха шадабаринуудые бүрилдүүлхэтэй тааруулха, тэдэ шадабаринуудые баримталан түсэбөө табиха.

Яжа сэгнүүлжэ хургахаб? Нурагшын гарта тусхай зэр зэбсэг үгэхэ – тэрэ хадаа тусхай критеринүүд болоно. Хаана сэгнэлтэ табиулжа хургахаб? (диагностическа ажал үнгэргэгдэхэ).

Буряад хэлэ эхин шатын хургуулида үзэхэдөө, нурагшад юрэнхылэгдэһэн шадабаринуудтай (УУД) болохо ёһотой. Тэдэ шадабаринууд 4-дэхи класста ямар байхаб эжэ нэрлэхэ шухала.

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд:

- өөрынгөө сэдхэлэй байдал түрэл хэлэн дээрээ хэлэхэ;
- оршон тойронхи байгаалиин байдал ойлгохо;

- өөрынгөө хэлэ уран, баян, сэбэр болгохоёо оролдохо;
- тоонтодоо, түрэл орондоо дуратай байhanaа, өөрынгөө хандаса харуулха;
- уншаха, харилсаха дуратай байха;
- бэшэхэ шадабаритай байха, шагнажа абаад бэшэхэ, өөрөө зохёон бэшэхэ;
- түрэл хэлээ шудалха эрмэлзэлтэй байха;
- өөрынгөө хэһэн ажал сэгнэжэ шадаха.

Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари:

- өөрөө хэшээлэй темэ хэлэхэ, зорилгыень табиха;
- багшатаяа сугтаа һуралсалай проблемнэ асуудал яжа шийдхэхэ тухайгаа хөөрэлдэн, тусхай түсэб табиха;
- өөрынгөө ажаябуулга шалгаха, сэгнэхэ, зүб болгохо;
- өөрыгөө хэр зэргэ шадабаритай болобобиб гэжэ элирүүлжэ һураха, критеринүүдые зохёохо;

Оршон тойрониё шудалха шадабари:

- текстээр дамжуулагдаһан мэдээсэлнүүдэй янза ойлгохо: юун тухай хэлэгдэнэб, удхань ямар бэ, идейнь ямар бэ?
- олон ондоо янзын уншалга хэрэглэхэ;
- анализ, синтез хэхэ;
- бодомжолхо.

Харилсаха шадабари:

- өөрынгөө һанл бодол аман ба бэшэгэй хэлэн дээрэ харуулха;
- хэлэхэ, харилсаха зорилгоһоо үндэһэлэн, хэрэгтэй сагта монолог гү, али диалог хэрэглэжэ шадаха;
- өөрынгөө һанал бодол, һанамжа хэлэжэ, баталжа шадаха;
- хүнүүдэй хэлэһые шагнаха, ойлгохо, тиин өөрынгөө һанал бодол хубилгахаяа бэлэн байха.
- ажаябуулга эмхидхэхэдээ, хөөрэлдэжэ, хоорондоо хэлсэжэ, нэгэ һанал бодолдо ерэхэ.
- асуудалннуудые табиха.

Буряад хэлээр шадабари

- олоной тоогой түхэл абадаггүй юумэнэй нэрэнүүд тухай;
- зохилдохо гурбан арга;

- юумэнэй нэрын падежнүүдэй түхэлнүүдэй мэдүүлэл соо дүүргэдэг үүргэ тухай;
- олоной тоогой түхэлтэй үгэнүүдэй зохилдохо тухай;
- түлөөнэй нэрэ тухай ойлгосотой байха: удха, ганса ба олоной нюурай түлөөнэй нэрэнүүд, түлөөнэй нэрын зохилдол;
- үйлэ үгэнүүдэй нюур харуулха тухай, нюурай частицанууд тухай;
- частицануудай үүргэ тухай, буруушааһан частицануудай үйлэ үгэтэй бэшэгдэхэ тухай;
- бусад частицануудай үйлэ үгэтэй бэшэгдэхэ тухай, тэдэчастицануудай үүргэ;
- тэмдэгэй нэрын жэшээ дээрэ үгын сэхэ ба шэлжэһэн удха тухай харуулха;
- тоогой нэрэ ба тэрэнэй удха: хэды? хэдыдэхи? гэжэ асуудалнууд, тоолоһон, дугаарлаһан тоогой нэрэнүүдэй янзанууд, тоогой нэрын нуури, тоогой нэрын үүргэ;
- наречии тухай ойлгосотой байха: удха, хаана? хэзээ? хайшаа? хэдыдэ? яжа? ямараар? хэр зэргэ? гэжэ асуудалнууд, мэдүүлэл соохи үүргэ.

Мэдүүлэл

- мэдүүлэлэй шухала гэшүүд мэдүүлэлэй грамматическа нуури болоно гэжэ мэдэхэ;
  - мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд тухай;
  - союзуудай үүргэ тухай, нэгэ түрэл гэшүүдэй бэшэлгэ тухай;
- холбоон текстын гол удха болон темэ хоёрой
- изложени бэшэжэ шадаха ёһотой.

V. Нурагшатай бэшэлгээр дадал сэгнэлгэ

Нурагшатай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэдээ, тэдэнэй хэшээл бүхэндэ упражнении, илангаяа шалгалтын хүдэлмэрийн дүн хараада абтаха болоно.

Юрын шалгалтын диктант соохи үгын гол хуби хаяхан үзөөд байхан дүримдэ хабаатай үгэ байха, тиихэдэ дүн шалгалтын диктант соо урдань үзэжэ дүүргэһэн дүримтэй үгэнүүд байха.

Диктантын текстын хэмжээ 4-дэхи класста иимэ байха ёһотой:

I четвертьдэ 50-55 үгэ, II четвертьдэ 55-60, III четвертьдэ 60-65,

IV четвертьдэ 60-65 үгэ.

«5» сэгнэлтэ:

а) нэгэшье орфографическа алдуугүй байханнай;

б) үзэг зүбөөр, сэбэрээр бэшэһэнэй түлөө табиха.

«4» сэгнэлтэ:

а) 2-3-һаа үлүү бэшэ орфографическа алдуу гаргаһанай;

б) ондо ондоо орфораммануудтай үгэдэ 2-3 заһабари хэһэнэй;

в) үзэг харюугаар, халанаар бэшэһэнэй түлөө табиха.

«3» сэгнэлтэ:

а) 4-5 орфографическа алдуутай байхадань;

б) ондо ондоо орфограммануудтай үгэдэ 3-һаа дээшэ заһабари хэһэнэй;

в) олон үзэг хазагайруулжа байгаад, халан муухайгаар бэшэһэнэй түлөө табиха.

«2» сэгнэлтэ 6-һаа дээшэ орфографическа алдуутай диктантын түлөө табиха.

Словарна диктант гансал һургаха хүдэлмэри болгон, үзэжэ байхан бэшэгэй дүримэй темэ бүхэндэ тааруулжа үгтэхэ.

Словарна диктант шалгахандаа, сэгнэлтын иимэ эрилтэ баримталха:

«5» сэгнэлтэ – нэгэшье алдуугүй;

«4» сэгнэлтэ – 1 орфографическа алдуу, 1 заһабари;

«3» сэгнэлтэ – 2 орфографическа алдуу;

«2» сэгнэлтэ – 3-5 орфографическа алдуу.

Грамматическа шүүлбэри хэхэ даабаритай шалгалтын хүдэлмэри сэгнэхэдээ, иимэ эрилтэнүүдые баримталха:

«5» сэгнэлтэ нурагшын найнаар ойлгожо абанайнь, өөрынгөө жэшээ үгэхэшадабаритай болоһоной ба бүхы даабари алдуугүйгөөр дүүргэһэнэй түлөө;

«4» сэгнэлтэ нурагшын дүрим ойлгожо абананаа харуулжа шадаха, грамматическа шүүлбэри хэхэдээ 1-2 алдуу гаргаашье һаа, ойлгоһоноо хэрэглэжэ, өөрынгөө жэшээгээр баримталха шадабаритай байхадань;

«3» сэгнэлтэ нурагшын үзэһэн материала ойлгожо абананаа гол түлэб харуулжа шадаха, 3-4 һөө дээшэ бэшэ алдуу гаргаашье һаа, юрэнхыдөө ойлгоһоноо хэрэглэхэ шадабаритай байхадань;

«2» сэгнэлтэ нурагшын үзэһэн материалаа муу мэдэхэ байһанда, олонхи даабарияа дүүргэжэ шадахагүйдэнь табиха.

IV. Буряад хэлээр жэшээтэ түсэб

№	Грамматика ба бэшэгэй дүримөөр үзэхэ гол хубинуудай нэрэ	Болз ор	Хэшээлэй зорилгонууд	Нурагшын шадабари
1	Хэлэлгын хубинууд. (52)			
1	Хэлэлгын хубинуудые дабталга.	04.09	2-3 классуудта хэлэлгын хубинууд тухай үзэхэнөө дабтаха	Хэлэлгын хубинуудай удха шанарые, асуудалнуудые хэргээн ханаха
2	Юумэнэй нэрын удха шанар.	06.09	Юумэнэй нэрын удха шанар ба асуудалын ном соо үгтээн тодорхойлолтоор мэдэжэ абаха	Хэлэлгын хубинууд үгэнүүдые онсо шэнжэнүүдээрнь хубаадаг гэжэ ойлгожо абаха
3	Юумэнэй нэрын тоо.	08, 11.09	Юумэнэй нэрын олоной тоогой залгалтануудые бэшэхэдээ, аялганай хубарилай ёһоор практическа ойлгожо абаха	Хэлэлгын хубинууд үгэнүүдые онсо шэнжэнүүдээрнь хубаадаг гэжэ ойлгожо абаха
4	Үзэхэнөө бэхижүүлгэ.	13.09	Олоной тоогой залгалтануудые зүб бэшэхэ дүримдэ упражненинүүдые дүүргэн хадуужа абаха	Олоной тоогой түхэл абадаггүй юумэнэй нэрэнүүд тухай мэдэхэ
5	Диктант. Зуай эсэс.	15.09	Мэдүүлэл тухай нурагшадай мэдэсэ элирүүлхэ	

6	Юумэнэй нэрын зохилдол(2)	18, 20.09	Юумэнэй нэрын зохилдол тухай ойлгуулха	Юумэнэй нэрын падежнүүдые, тэдэнэй удха мэдэхэ
7	Юумэнэй нэрын зохилдохо 1-дэхи арга	22.09	Юумэнэй нэрын зохилдохо 1-дэхи арга найнаар ажаглан хаража, ойлгожо абаха	Юумэнэй нэрын зохилдохо 1-дэхи арга ажаглан хаража, ойлгожо абаха, юумэнэй нэрэнүүдые падежнүүдтэ зохилдуулх, залагалтануудые зүб бэшэжэ хураха
8	Юумэнэй нэрын зохилдохо 1-дэхи арга Диктант «Байгал»	25.09 25.09	Юумэнэй нэрын зохилдохо 1-дэхи арга найнаар ажаглан хаража, ойлгожо абаха	Юумэнэй нэрын зохилдохо 2-дохи аргатай танижа абаха, юумэнэй нэрэнүүдэй падежэй залгалтануудые зүб бэшэжэ хураха
9	Юумэнэй нэрын зохилдохо 2-дохи арга	27.09	Юумэнэй нэрын зохилдохо 2-дохи аргатай танилсажа, юумэнэй нэрэнүүдэй падежэй залгалтануудые зүб бэшэжэ хураха	Зохилдохо хоёр арга, юумэнэй нэры падежнүүдэй түхэлнүүдэй бэшэгдэхэ тухай мэдэхэ
10	Юумэнэй нэрын зохилдохо 2-дохи арга	29.09	Юумэнэй нэрын зохилдол үзэһэнөө 1-2 аргын материалаар дабтаха, бэхижүүлхэ	Юумэнэй нэрэнүүдэй падежэй залгалтануудые зүб бэшэжэ хураха шадабари олохо
11	Юумэнэй нэрын зохилдохо 3-дахи арга	02.10	Юумэнэй нэрын зохилдохо 3-дахи аргатай танилсажа, дифтонг, удаан ба сохилтотой аялганаар хүүлтэһэн юумэнэй нэрэнүүдэй падежэй залгалтануудые зүб бэшэжэ хураха	Зохилдохо гурбан арга, юумэнэй нэры падежнүүдэй түхэлнүүдэй бэшэгдэхэ тухай мэдэхэ

			шадабаритай болохо	
12	Юумэнэй нэрын зохилдохо 3-дахи арга	04.10	Юумэнэй нэрын зохилдол үзэһэнөө 3 аргын материалаар дабтаха, бэхижүүлхэ	Олоной тоогой түхэлтэй үгэнүүдэй зохилдохо тухай хайн ойлгон абаха
13	Юумэнэй нэрын олоной тоодо зохилдол	06.10	Юумэнэй нэрэнүүд олоной тоодо хайшан гэжэ падежэй залгалтануудые абааб гэжэ ажаглалга хүүлэхэ, дүритэйн танилсуулха	Юумэнэй нэрын падежнүүдэй түхэлүүдэй мэдүүлэл соо дүүргэдэг үүргэ тухай ойлгон абаха
14	Үзэһэнөө дабталга	09.10	Юумэнэй нэрэнүүд олоной тоодо падежэй ямар залгалтануудые абадаг бэ гэжэ ойлгожо абаха	Нэрын падеж залгалтагүй, мэдүүлэлэй шухала гэшүүн болодог тухай мэдэхэ
15	Нэрын падеж	11.10	Нэрын падежэй юумэнэй нэрын синтаксическа удха шанарые мэдэжэ абаха, тиихэдээ асуудал, мэдүүлэл соо нэрлүүлэгшэ болоһон байдаг гэжэ ойлгуулха	Хамаанай падежэй удха, үүргэ мэдэхэ; мэдүүлэлнүүдые зохёожо зүб бэшэхэ, хэлэлгэдээ хэрэглэжэ һураха дадалтай болохо
16	Хамаанай падеж	13, 16.10	Хамаанай падежэй залгалтануудай дүримтэй танилсуулха	Хамаанай падежэй удха, үүргэ мэдэхэ; мэдүүлэлнүүдые зохёожо зүб бэшэхэ
17	Үйлын падеж	18, 20.10	Үйлын падежэй залгалтануудые бэшэхэ дүритэй танилсаха	Хамаанай падежэй удха, үүргэ мэдэхэ; мэдүүлэлнүүдые зохёожо зүб бэшэхэ
	Диктант. Намар	23.10	Юумэнэй нэрын падежнүүдэй	Юумэнэй нэрын залгалтануудые зүбөөр

	хожом.		залагалтануудыг зүг бэшэхэд шадабариг шалгах	бэшэхэд, мэдүүлэл сооноо юумэнэй нэрэнүүдыг олохо
18	Зүгэй падеж	25.10	Зүгэй падежэй залгалтануудай дүримтэй танилсуулха	Зэбсэгэй падежэй удха, үүргэ мэдэхэд; мэдүүлэлнүүдыг зохёожо зүг бэшэхэд
19	Зэбсэгэй падеж	27.10	Зэбсэгэй падежэй бэшэхэд дүримтэй танилсалга	Хамтын ба гаралай падежэй удха, үүргэ мэдэхэд; мэдүүлэлнүүдыг зохёожо зүг бэшэхэд, хэлэлгэдээ хэрэглэжэ бураха
20	Хамтын болон гаралай падежнүүд	08, 10.11	Хамтын ба гаралай падежэй залгалтануудыг бэшэхэд дүримтэй танилсаха	
21	Дахуул үгэнүүд: тухай ойгосо. Дахуул үгэнүүдэй илгаа	13, 15.11	Дахуул үгэнүүд тухай мэдэсээ үргэдхэхэд	Дахуул үгэнүүдэй удхаарнь илгажа шадаха, тэдэниие хэлэлгэдээ, бэшэлгэдээ зүг хэрэглэжэ шадаха
22	Түлөөнэй нэрын удха шанар.	17.11	Түлөөнэй үгын удхын грамматическа, синтаксическа үүргэтэйн танилсуулха	Түлөөнэй нэрэ тухай ойлгосотой байха
23	Нюурай түлөөнэй нэрэнүүд	20, 22.11	Нюурай түлөөнэй нэрэнүүдтэй танилсуулха, юурай түлөөнэй нэрэнүүдыг танижа бураха упражненинүүдыг дүүргэхэд	Нюурай түлөөнэй нэрэнүүдыг хайн ажаглан танижа абаха

24	Ньюрай түлөөнэй нэрын зохилдол.	24.11	Ньюрай түлөөнэй нэрэнүүдэй зохилдолтой практическа танилсуулха	Түлөөнэй нэрэнүүдые падежнүүдтэ зохилдуулха, мэдүүлэл болон рассказ зохёохо арга шадабаритай
25	Түлөөнэй нэрын зохилдол.	27.11	Ньюрай түлөөнэй нэрэнүүдэй зохилдол тухай үзэһыень бэхижүүлхэ	Мэдүүлэл соо түлөөнэй нэрэнүүдые зүбөөр хэрэглэжэ бэшэхэ
26	Диктант. Эрхим хурагшад.	29.11	Түлөөнэй нэрын падежнүүдэй залаглтануудые зүб бэшэхэ шадабари шалгаха	Түлөөнэй нэрэнүүдэй зохилдолой залгалтануудые зүб бэшэхэ шадабрияа харуулха
27	Үйлэ үгын удха шанар	01.12	Үйлэ үгын удха шанар ба асуудалнууд болон үйлэ үгын бүридэл тухай хурагшадтай юу мэдэхэ байһые элирүүлхэ. Мэдүүлэл соо шухала гэшүүн болоһон байдаг гэжэ ойлгуулха	Үйлэ үгын мэдүүлэл соо дүүргэдэг үүргэ тухай мэдэхэ, үйлэ үгэнүүдые бии болгожо шадаха; мэдүүлэл сооһоо илгажа шадаха
28	Үйлэ үгын сагууд: мүнөө саг	04.12	Үйлэ үгын гурбан саг тухай ойлгосо. Мүнөө саг тухай, асуудал ба залгалтанууд тухайнь ойлгуулха	Үйлэ үгын гурбан саг тухай ойлгосо. Мүнөө саг тухай, асуудал ба залгалтанууд тухайнь ойлгосотой, мэдүүлэл соо зүбөөр хэрэглэжэ шадаха
29	Үйлэ үгын ерээдүй саг	06.12	Үйлэ үгын үнгэрһэн сагай задгалтануудые бэшэхэ дүрим бэхижүүлэн дабтаха	Үйлэ үгын ерээдүйсагай задгалтануудые бэшэхэ дүрим бата бэхи мэдэсэтэй байха
30	Үйлэ үгын үнгэрһэн саг	08.12	Үйлэ үгын саг, асуудал ба	Үйлэ үгын саг, асуудал ба залгалтануудые мэдэхэ,

			залгалтануудтайнь танилсуулха	илгажа шадаха
31	Диктант. Санашад.	22.12	Үйлэ үгэнүүдэй залгалта бэшэлгын дүрим зүб хэрэглэжэ, алдуугүйгөөр бэшэхэ шадабари шалгаха	Дүрим баримталан зүбөөр бэшэжэ шадаха. Мэдүүлэл сооһоо хэлэгшэ оложо, залгалтыень илгажа шадаха
32	Үнгэрһэн сагай залгалтанууд	11.12	Үйлэ үгын үнгэрһэн сагай задгалтануудые бэшэхэ дүрим бэхижүүлэн дабтаха	Үйлэ үгын үнгэрһэн сагай задгалтануудые бэшэхэ дүрим бэхижүүлхэ, хэлэлгэдээ, бэшэлгэдээ зүб хэрэглэхэ
33	Үйлэ үгэнүүдэй нюур харуулалга	13.12	Үйлэ үгын нюур харуулһан частицануудтай танилсуулха, тэдэниие бэшэхэ дүрим ойлгуулха 1, 2, 3-дахи нюурай үйлые нэгэнэйшье, олонойшье тоодо харуулһан байдаг гэжэ мэдэжэ абаха	Үйлэ үгэнүүдэй нюур харуулдагые ойлгон абаха, нюурай частицануудай бэшэлгые хадуун абажа, мэдүүлэл соо хэрэглэн бэшэхэ
34	Үйлэ үгэнүүдэй нюур харуулалга	15, 18.12	Үйлэ үгэнүүдые ганса ба олон нюур харуулан хубилгажа хэлэхэ, мэдүүлэл соо абаха, хэлэлгэдээ хэрэглэхэ дадал олгохо	Үйлэ үгэнүүдые ганса ба олон нюур харуулан хубилгажа хэлэхэ, мэдүүлэл соо абаха, хэлэлгэдээ хэрэглэхэ дадалтай болохо
35	Үйлэ үгэнүүдэй буруушааһан частицанууд	20.12	Үйлэ үгын хойно –гүй, -дүй частицануудые бэшэлгэтэй танилсуулха	Үйлэ үгын хойно –гүй, -дүй частицануудые бэшэлгын дүрим мэдэхэ, буруушааһан частицануудтай мэдүүлэлнүүдые зохёохо

				шадбаритай болохо
36	Үйлэ үгэнүүдэй хойно амяараа бэшэгдэдэг частицанууд	25.12	Үйлэ үгын хойно даа, һэн, ха, юм, бэлэй частицануудые бэшэлгэтэй танилсуулха	Үйлэ үгын хойн амяараа бэшэгдэдэг частицануудай удха ойлгон хэлэлгэдээ зүбөөр хэрэглэхэ
37	Үзэһэнөө бэхижүүлгэ	17.12	Үйлэ үгэ – хэлэлгын хубиие хэр зэргэ ойлгоһыень, мэдэсэ, шадбары, дадал шалгаха	Үйлэ үгэнүүдэй залгалтануудаарнь сагуудые илгаха, нюурай частицануудые мэдэхэ, үгын бүридэлөөр илгаха шадбаритай асуудалнуудта харюу үгэхэ тестовэ хүдэлмэри дүүргэхэ
38	Тэмдэгэй нэрын удха шанар	29.12	Тэмдэгэй нэрэ тухай һурагшадай мэдэсые улам үргэдхэн бэхижүүлхэ. Элирхэйлэгшын үүргэ дүүргэдэгыень дабтаха	Тэмдэгэй нэрэ тухай ойлгосотой байха, юумэнэй нэрэнүүдтэ шанар шэнжыень хэлэхэ аргатай, элирхэйлэгшын үүргэ мэдэхэ, мэдүүлэл сооһоо илгажа шадаха
39	Юумэнэй шанар шэнжэ харуулһан тэмдэгэй нэрэнүүд	10, 12.01	Уран зохёолнууд соо тэмдэгэй нэрэнүүдэй хэрэглэгдэһэниие хаража үзэхэ	Уран зохёолой уран үгэнүүд ехэнхидээ тэмдэгэй нэрээр гарадаг, юумэнэй шанар шэнжыень тэмдэглэдэг гэжэ мэдэхэ
40	Үйлын шанар шэнжэ харуулһан тэмдэгэй нэрэнүүд	15, 17.01	Үйлын шанар тэмдэг харуулһан тэмдэгэй нэрэнүүдтэй таилсуулха	Үйлын шанар тэмдэг харуулһан тэмдэгэй нэрэнүүдые мэдүүлэл сооһоо илгажа шадаха, мэдүүлэл зохёожо зүб бэшэхэ
41	Үгын удха: синонимууд,	19.01	Синоним, антоним удхатай тэмдэгэй	Синоним, антоним удхатай тэмдэгэй нэрэнүүдтэй

	антонимууд		нэрэнүүдтэй танилсаха, тэмдэгэй нэрэнүүдые мэдүүлэл соо хэрэглэжэ хураха	оньһон үгэнүүдые, таабаринуудые һанаха аргатай
42	Үгын удха синонимууд, антонимууд	22.01	Элдэб синоним үгэнүүдһээ үлүү таарамжатай тэмдэгэй нэрыень өөрынгөө хэлэлгэдэ хэрэглэжэ хураха	Элдэб синоним үгэнүүдһээ үлүү таарамжатай тэмдэгэй нэрыень өөрынгөө хэлэлгэдэ хэрэглэхэ
43	Үзэһэнөө бэхижүүлгэ	24.01	Зарим тэмдэгэй олон ондоо удхатайгаар хэрэглэгдэгыг харуулха, синоним хэрэглэжэ хураха. Үзэһэнөө бэхижүүлэн дабталга	Юумэнэй нэрэһээ тэмдэгэй нэрэ, тэмдэгэй эрэюумэнэй нэрэ бии болгохо арга шадабари харуулха, удхыень ойлгуулжа шадаха
44	Шалгалтын диктант «Үбэлдөө»	26.01	Тэмдэгэй нэрээр шалгалтын диктант бэшэхэ, грамматическа даабари дүүргэхэ	Тэмдэгэй нэрэ мэдүүлэл соо юумэнэй нэрэнүүдэй шанар тэмдэг харуулһан элирхэйлэгшэ ойлгохо шадабари
45	Тоогой нэрэ: ойлгосо	29.01	Тоогой нэрын удха шанартай танилсуулха	Тоогой нэрэ тухай ойлгосотой байха
46	Тоогой нэрын илгаанууд	31.01 02.02	Тоогой нэрын хууринуудтай танилсуулха	Тоогой нэрэнүүдые хууряарнь илгажа шадаха дадалтай, зүбөөр бэшэхэ, мэдүүлэл зохёохо
47	Үзэһэнөө бэхижүүлгэ Диктант «Волго»	05.02 07.02	Тоогой нэрэ хэлэлгэ соо хэрэглэжэ хураха	Бүридэмэл тоогой нэрэнүүдые зүбөөр нэрлэхэ, хэлэлгэдээ хэрэглэжэ шадаха
48	Наречи: ойлгосо	09.02	Наречиин удха шанар тухай ойлгосо үгэхэ,	Наречиин удха шанар тухай ойлгосотой байха

			дүримтэй танилсаха	
49	Наречи – мэдүүлэлэй гэшүүн	14.02	Наречиин удха шанар ба асуудалнуудтай танилсуулха. Наречи мэдүүлэл соо ушарлагша болоһон байдаг гэжэ ойлгуулха	Наречиин асуудалнуудые мэдэхэ, мэдүүлэл соохи үургэ тухай мэдэхэ болохо, мэдүүлэл соо асуудалай хүсөөр илгажа шадаха
50	Наречинүүдэй удхаараа илгарал	16, 19.02	Үйлын болоһон саг ба байра харуулһан наречитэй танилсуулха	Үйлын болоһон саг ба байра харуулһан наречинүүдэй илгарал мэдэхэ, таниха, мэдүүлэл сооһоо илгажа шадаха
51	Шалгалтын диктант	21.02	Хэр зэргэ ойлгоһыень шалгаха	Хэр зэргэ ойлгоһоноо грамматическа даабаряар харуулха
52	Наречи тухай үзэһэнөө дабталга	26.02	Наречи тухай үзэһэнөө дабтан бэхижүүлхэ упражненинүүдые дүүргэхэ	Наречи тухай ойлгосотой, асуудалаарнь таниха, хэлэлгэдээ, бэшэлгэдээ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха
2	Мэдүүлэл (12)			
53	Мэдүүлэл – хэлэлгын гол единицэ	28.02	Мэдүүлэл тухай урда жэлдэ үзэһэнөө дабтахы; мэдүүлэлнүүдые тодорхойло шадабари, мэдүүлэлэй гэшүүдые илгаха, тодорхойло шадабаринууд дабтагдаха	Багшын, нүхэдэйнгөө хөөрэхэн, уншалан текст хадуун абаха. Мэдүүлэлнүүдые зохёохо, хүсөөхэ, зүб болгохо
54	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд Мэдүүлэлэй	01.03 04,	Мэдүүлэлнүүдэй шүүлбэри нурагшадта хүүлэхэ; мэдүүлэл	Мэдүүлэлэй шүүлбэри хэхэ, мэдүүлэл соохи хэлэлгын хубинуудые

	юрын гэшүүд	06.03	соохи хэлэлгын хубинуудыг нэрлүүлж, асуудалыг зүгээр табиулха, мэдүүлэлэй гэшүүдыг зүг таниулжа, нэрлүүлжэ хургаха хүдэлмэри ябуулха	тодоор нэрлэхэ, асуудал зүгээр табиха, мэдүүлэлэй гэшүүдыг алдангүй нэрлэжэ шадаха зэргэтэй
55	Шалгалтын диктант «Эрхим хурагша»	18.03	Хэр зэргэ темээ ойлгожо абан мэдэсэ, шадабариень шалгаха	
56	Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд тухай ойлгосо Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл шухала гэшүүд	11.03 13, 15.03	Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүдтэй танилсуулха. Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл шухала гэшүүдтэй танилсуулха	Нэгэ түрэл гэшүүдыг ойлгон абаха, өөхэдөө ханаха
57	Нэгэ түрэл гэшүүдтэ запятой хэрэглэлгэ	20, 22.03	Нэгэ түрэл гэшүүдыг запятойгоор илгажа хургаха, мэдүүлэлнүүдыг зохёожо уншажа, бэшэжэ хураха	Мэдүүлэл соо нэгэ түрэл гэшүүдэй хоорондох интонации зүг уншаха, асуудал, түрэл гэшүүниг элирхэйлхэ
58	Нэгэ түрэл юрын гэшүүдэй союзууд	01.04	Нэгэ түрэл гэшүүдэй союзуудтай танилсуулха; ба, болон багал хэлэлгынхубинууд юм гэжэ ойлгуулха	Ба, болон союзуудыг нэгэ түрэл гэшүүдтэ хэрэглэжэ шадаха,
59	Нэгэ түрэл гэшүүдэй	03.05	Нэгэ түрэл гэшүүдэй союзуудтай танилсуулха; ба, болон	Зурагаар нэгэ түрэл гэшүүдыг хэрэглэн расказ

	союзууд		баһал хэлэлгынхубинууд юм гэжэ ойлгуулха	зохёохо
60	Нэгэ түрэл гэшүүдые дабталга	05.04	Нэгэ түрэл гэшүүдые хайн хадуужа абахын упражненинүүдые дүүргэхэ, зохёохы ажаябуулга эмхидхэхэ	Мэдүүлэл соо нэгэ түрэл гэшүүдэй хоорондохи интонации зүб уншаха, асуудал, түрэл гэшүүниие элирхэйлхэ
61	Шалгалтын диктант	08.04	Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүдтэ шалгалтын диктант	Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүдые зүбөөр бэшэхэ шадабари
3 62	Хэлэлгын нюусанууд Хэлэлгэ	10, 12.04	Һурагшадай тусхай шадабари хүгжөөхэ ажал эмхидхэхэ	Хэлэлгэ тухай ойлгосотой, хэлэлгэ аман ба бэшэгэй гэжэ илгардаг; монолог, диалог. Хэлэлгын стильнүүд тухай мэдэсэтэй байха
63	Хэлэлгэ ямар стильнүүдтэйб?	15.04	Һурагшадай тусхай шадабари хүгжөөхэ ажал эмхидхэхэ	Номой стиль тухай ойлгосотой ба тэрэнэй илгарал тухай
64	Уран найханай стиль	17.04	Хэлэлгын стильнүүд тухай мэдэсэ.	
65	Дабталга. Хэлэлгэ хүгжөөлгэ	19.04		
4	Жэл соо үзэһэнөө дабталга			
61	Үгын бүридэл	22, 24.04	Нэгэ үндэһэтэ үгэнүүд тухай ойлгосо һанан бүрилдүүлхэ, нэгэ үндэһэтэй үгэнүүдэй шэнжэ элирүүлжэ шадаха, үгэнүүдые	Үгын үндэһэн, түрэл үгэнүүд, нэгэ үндэһэтэ үгэнүүдэй шэнжэ мэдэхэ, үгэнүүдые бүридэлөөрнь илгажа шадаха. Өөһэдөө суффиксын хүсөөр шэнэ

			бүридэлөөрнь илгажа шададаг болгохо	үгэнүүдые бии болгон шүүлбэри хэхэ
62	Мэдүүлэлэй гэшүүд ба хэлэлгын хубинууд	24, 26.04	Мэдүүлэлнүүдэй шүүлбэри һурагшадта хүүлэхэ; мэдүүлэл соохи хэлэлгын хубинуудые нэрлүүлхэ, асуудалыень зүбөөр табуулха, мэдүүлэлэй гэшүүдые зүб танюулжа, нэрлүүлжэ һургаха хүдэлмэри ябуулха	Мэдүүлэлэй шүүлбэри хэхэ, мэдүүлэл соохи хэлэлгын хубинуудые тодоор нэрлэхэ, асуудал зүбөөр табиha, мэдүүлэлэй гэшүүдые алдангүй нэрлэжэ шадаха зэргэтэй
63	Юумэнэй нэрын падежэй залгалтанууд	26, 29.04	Юумэнэй нэрэнүүдые падежнүүдтэ зохилдуулха шадабари олгохо; мэдүүлэл сооһоо юумэнэй нэрэнүүдые оложо падежыень элирүүлжэ һургаха	Юумэнэй нэрын падеж болон залгалтануудые таниха, юумэнэй нэрэнүүдые падежнүүдтэ зохилдуулха ба мэдүүлэлнүүдые зохёохо зэргэтэй
64	Үйлэ үгэ: сагууд Үйлэ үгын нюурта хамаадал	03, 06.05 10, 13.05	Глаголой саг харуулһан залгалтануудые, частицануудые бэшэхэ дүрим үзэхэнөө һанан бэхижүүлхэ	Мэдүүлэл сооһоо үйлэ үгэ – шухала гэшүүниие илгaha, саг, нюурыень элирүүлхэ, хэлэлгэдээ, бэшэлгэдээ зүбөөр хэрэглэхэ
65	Мэдүүлэл соо хэлэлгын хубинууд ямар үүргэ дүүргэнэб?	20, 22.05	Һурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал шалгaha	Грамматическа даабаринуудые дүүргэхэ
	Шалгалтын хүдэлмэринүүд	15, 17.05	Һурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал	Грамматическа даабаринуудые дүүргэхэ

Хэрэглээн номуудай тобьёг:

1. Лазарева В. А. Принципы и технология анализа художественного текста на уроке чтения в начальной школе. – М., 2000
2. Ошоров Д. Д., Раднаев Э.Р., Содномов С. Ц. Эхин хургуулида буряад хэлэ зааха методико. – У-У., 2000
3. Содномов С. Ц. Развитие устной речи при выразительном чтении фольклорных текстов: Сб. ст: Научные труды молодых учёных. – Ч.2. – У-У., 1996
4. Содномов С. Ц. Работа над загадками в начальных классах: Сб. ст% Научные труды молодых учёных. –Ч.2. – У-У., 1996
5. Содномов С. Ц. Эхин классуудта уншалгын зарим асуудалнууд. – У-У., 1996
6. Содномов С. Ц. Методическа дурадхалнууд. – У-У., «Бэлиг», 2008
7. Ошоров Д. Д. Хэлэлгэ хүгжөөлгын методико. – У-У., 1988
8. Содномов С. Ц. Литературна ушалгын методико. – У-У., 2005
9. Дылыкова Р. С. Буряад хургуулиин программанууд. У-У., «Бэлиг», 2013
10. Дылыкова Р. С., Базаргуруева Т. Б., Дугарова Д. Б. Бурад хэлэн 4 класс. У-У., 2012